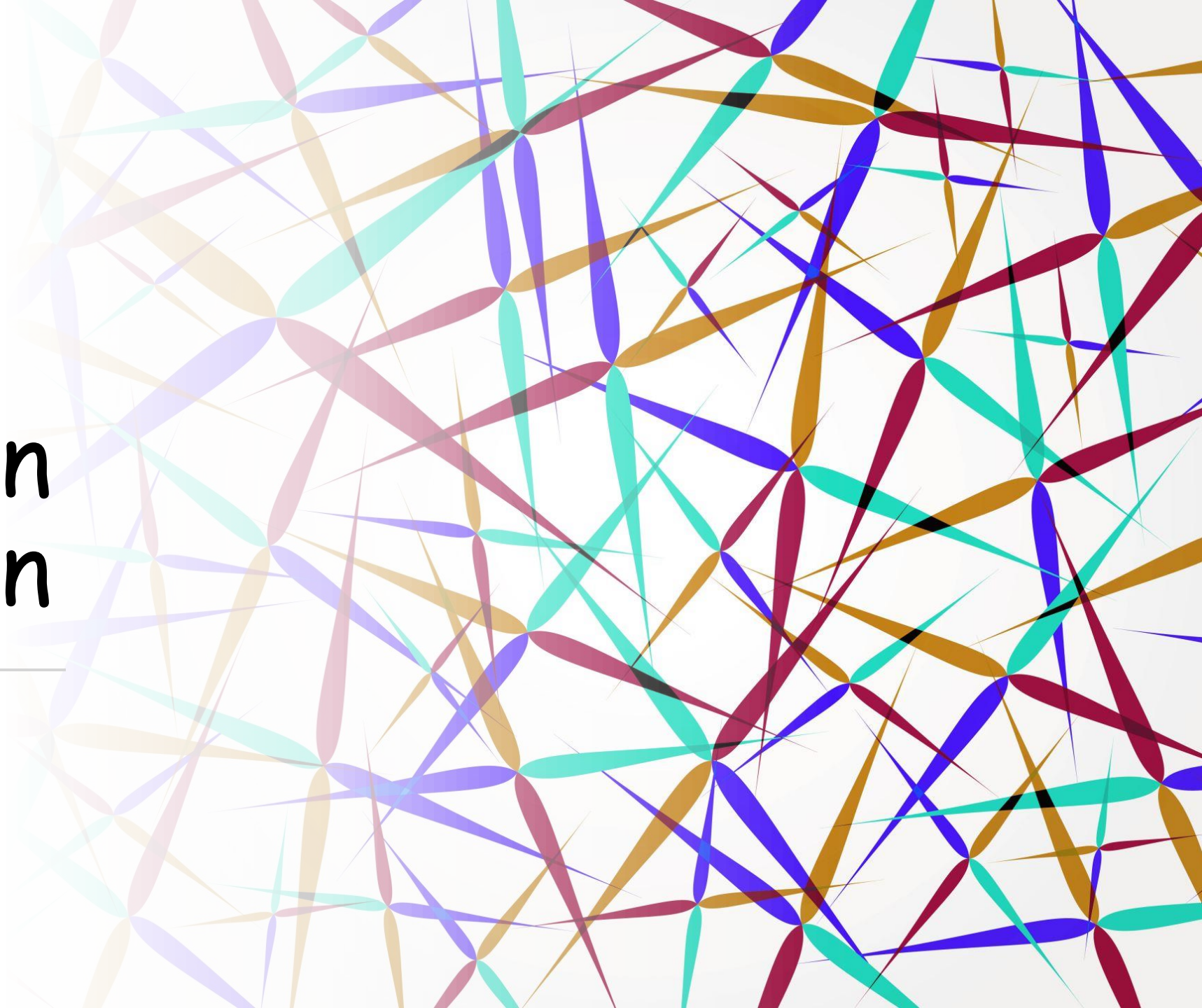

Kasvun ja osallisuuden edistäminen

Havainnointi ja toimintakyvyn arvioiminen

Tuija Erämies

Havainnointi - kuulemista ja kohtaamista

- Havainnoiminen on keskeinen työtapa, jolla saadaan tärkeää tietoa oppimiseen, kasvuun, persoonaan ja myös terveyteen ja vointiin liittyen
- Havainnoinnin avuksi on käytössä myös erilaisia lomakkeita ja välineistöä, joiden avulla havaintoja voidaan kohdistaa eri asioihin riippuen siitä, mihin ja millaista tietoa tarvitaan
- Havainnoinnin tulisi toteutua kaikessa toiminnassa ja toiminnan suunnittelussa läpäisyperiaatteella niin, että tavoitteena olisi ensisijaisesti lapsen tai asiakkaan kuuleminen ja kohtaaminen
- Kaiken toiminnan suunnittelun tulisi lähteä lapsen tai asiakkaan tarpeista ja kiinnostuksesta käsin

Havainnointi

- Varhaiskasvattajien ja asumisyksiköiden työntekijöiden tulee ottaa selvää, mitä kukin lapsi tai asiakas
 - Viestittää itsestään
 - Mitä hän ajattelee
 - Millaisista asioista hän pitää
 - Mistä hän on kiinnostunut
 - Millaiset tiedot ja taidot hänellä on
- Tämän kaiken ymmärtämiseen on työntekijöiden kyettävä työssään aktiivisesti kuuntelemaan, haastattelemaan, arvioimaan ja havainnoimaan lapsia tai asiakkaitaan
- Havainnointi on yksittäisen lapsen/asiakkaan tai lapsi- ja asiakasryhmän päivittäistä seurantaa päivähoidon tai asumisyksikön perushoidon ja siirtymisen tilanteissa, omaehtoisissa hetkissä ja muissa toiminnoissa sekä työntekijöiden suunnittelemisissa ohjatuissa toiminnoissa

- Saadakseen riittävästi tietoja oppimisen tai osaamisen arvioimiseksi, työntekijän on havainnoitava lasta tai asiakasta monipuolisesti eri tilanteissa ja kirjattava havaintonsa
- Havainnointi on siis tiedonkeruumenetelmä, toiminnan tarkkailua
 - Saadaan tietoa siitä, mitä todella tapahtuu ja toimivatko ihmiset niin kuin sanovat toimivansa
- Havainnoinnin avulla päästään luonnollisiin ympäristöihin ja saadaan suoraa tietoa ihmisten toiminnasta ja käyttäytymisestä
- Havainnointi on hyvä menetelmä tutkittaessa vuorovaikutusta sekä toimintaa tilanteissa, jotka muuttuvat nopeasti eikä niitä voi ennakoida
- Havainnoija saattaa häiritä tilannetta ja tarvittaessa hän voi myös muuttaa tilanteen kulkua

Havainnoinnista toiminnan kehittämiseen

Lähde: Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Mitä havainnoidaan – lapsi kohteena

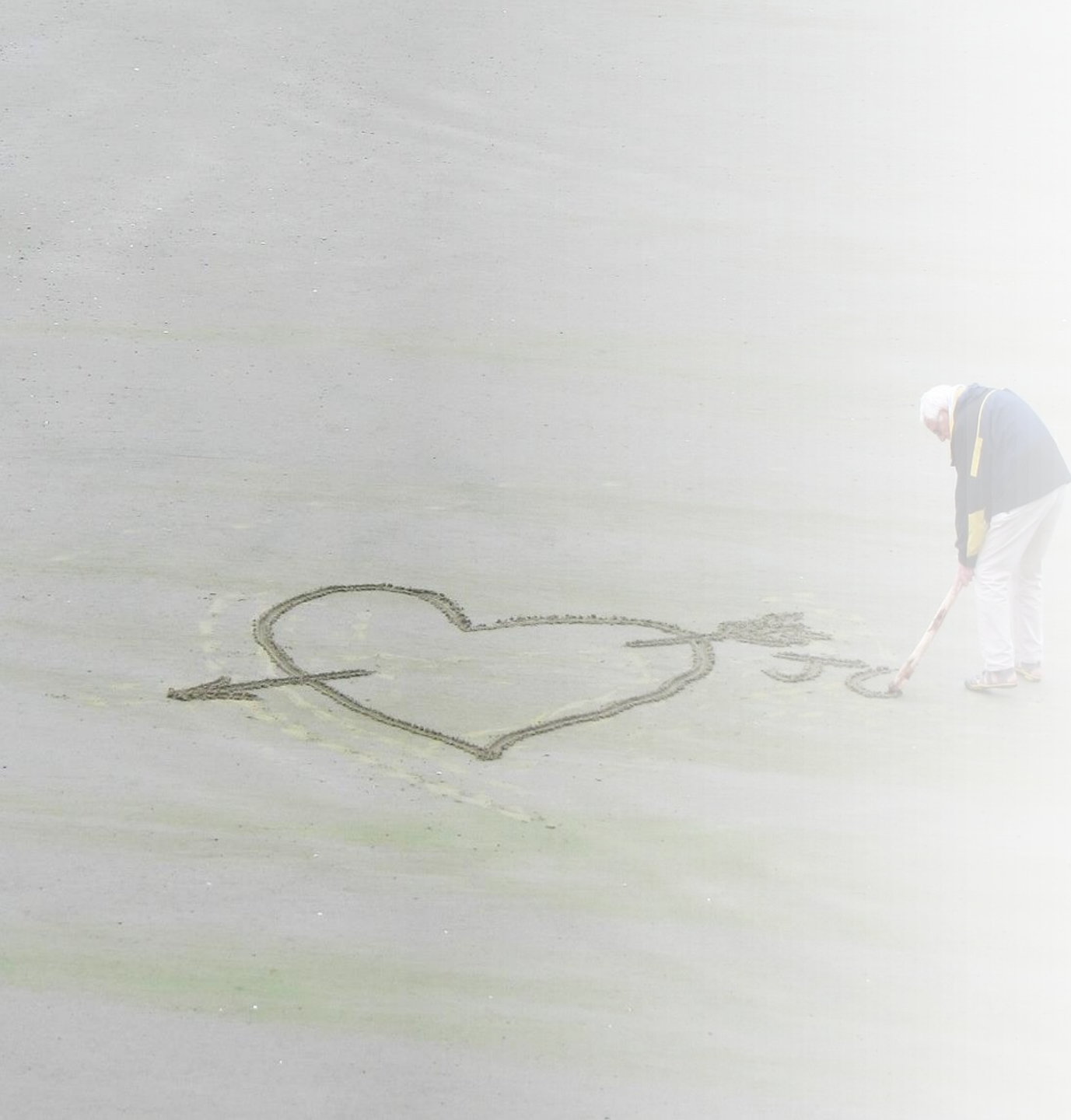
- Käyttäytyminen itsessään kertoo enemmän kuin sanat
 - Erityisesti lasten kohdalla leikin ja lapsen muun toiminnan havainnointi on tärkeässä roolissa
- Lapsen leikkiä ja sosiaalista vuorovaikutusta havainnoidessa huomiota voi kiinnittää mm.
 - Ilmeisiin, äänen sävyyn ja äännähtelyyn, hengitykseen ja mihin tai keihin lapsi on suuntautunut/ kohdistaa mielenkiintonsa
- Lapsen oppimista ja kehitystä havainnoidessa huomiota voi kohdistaa lapsen taitoihin
 - Hienomotorisiin ja karkeaan motorisiin taitoihin
 - Puheen ymmärtämiseen ja laajemmin kielellisiin taitoihin
 - Silmä-käsi yhteistyöhön jne.

-
- Havaintoja tehdessä erityisen kiinnostavia ovat myös havainnoinnin aikana tapahtuvat muutokset
 - Tietoa voivat antaa muutokset käyttäytymisessä, mielialassa, toiminnassa tms.
 - Mitä vähemmän tilanteita etukäteen tulkitsee, sen parempi mahdollisuus on havaita asioita, joita ei välttämättä muuten arjessa huomaisi
 - Havainnoista keskusteltava myös yhdessä kollegoiden sekä lasten vanhempien kanssa

Toimintakyvyn arviointi - vanhukset kohteena

- Toimintakyvyn arviointi on tärkeä osa muun muassa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten työtä
 - Arvioivat erilaisten menetelmien avulla asiakkaidensa toimintakykyä
- Toimintakyvyn arvioinnissa kerätään, yhdistetään ja tulkitaan sekä kuvailevaa tietoa että mittaus- ja arviointituloksia
- Kokonaiskuva henkilön toimintakyvystä muodostuu asiakkaan oman, hänen läheisen ja ammattilaisen arvioista

- Tulosten perusteella
 - Tehdään päätöksiä etuuksista ja palveluista
 - Suunnitellaan toimenpiteitä
 - Arvioidaan toimenpiteiden vaikutuksia
- Arvioinnissa olennaisen taustan muodostavat ikä, sukupuoli, ammatti, koulutus, perhesuhteet ja muu sosiaalinen verkosto, ajankohtaiset elämänmuutokset jne.
- Kattavan kuvan saamiseksi toimintakyvystä on tarpeen selvittää asiakkaan toimintaa eri elämänalueilla, kuten työssä tai opiskelussa, perhe-elämässä, ihmissuhteissa ja vapaa-ajalla sekä itsestä huolehtimisessa

Itsearviointi ja itsearviointitestit

- Itsearviointitesteillä eli erilaisilla kyselyillä ja haastatteluilla saadaan selville, miten henkilö itse tuntee suoriutuvansa joistakin toiminnoista
- Testit ovat helppoja toteuttaa ja ne soveltuvat lähes kaikille
- Joitakin asioita, kuten henkilön kokemusta omasta liikkumiskyvystään, ei voida mitata muuten kuin itsearvioinnilla
 - Ihmiset usein yli- tai aliarvioivat toimintakykyään
 - Itsearviointiin vaikuttavat myös mm. persoonallisuus, tunnetekijät, ikä ja sukupuoli

Kysymyksiä, joilla potilasta pyydetään kuvaamaan omaa toimintaansa.

Kerro lyhyesti omin sanoin tavallisesta arkipäivästäsi viime aikoina. Kuva myös päivän aikataulu, ainakin suurin piirtein. Kerro mielellään jotakin seuraavista asioista:

Nukkuminen

Syöminen ja juominen

Päihteiden käyttö

Puhtaudesta huolehtiminen

Kotityöt

Työt kodin ulkopuolella

Toisista – ihmisistä tai eläimistä – huolehtiminen

Yhteydenpito muihin ihmisiin

Liikkuminen kotona ja kodin ulkopuolella

Asiointi – laskujen maksu tai ajanvaraus lääkärille

Harrastukset – lehtien luku, kirjat, radio, televisio, internet

Mainitse myös, mitä tavallisia päivittäisiä askareita et ole jaksanut viimeisten kahden viikon aikana tehdä

Testejä liikuntakyvyn arvioimiseksi

- Iäkkäiden fyysisen toimintakyvyn mittausten avulla voidaan ennustaa ja seurata toimintakyvyn muutosta
- Mittausten avulla voidaan havaita, mitkä toiminnot sujuvat hyvin, mitkä ovat heikentyneet ja miten ikäihminen voisi niitä harjoittaa
- Mittausten perusteella voidaan valita ryhmässä liikkujalle oikea tasoryhmä ja laatia iäkkäälle yksilöllinen harjoitusohjelma
- Mittaukset myös motivoivat iäkkäitä liikkumaan ja seuraamaan omaa toimintakykyään
- Sopiva testi kannattaa valita testattavan henkilön toimintakyvyn mukaan
- Testin valintaan vaikuttaa myös se, missä tilassa testi tehdään ja kuka toimii testaja
- Kotiloihin, palvelukeskuksiin ja kerhotiloihin soveltuvat yksinkertaiset, vähän tilaa ja välineitä vaativat testit
 - Voimaa vanhuuteen - ohjelma 2012. Liikkumiskyvyn testaussuositus.
https://www.voimaavanhuuteen.fi/content/uploads/2016/04/Liikkumiskyvyn_testaussuositus_SPPB-lomakkeet.pdf

Fyysisen toimintakyvyn itsearviointi ja havainnointi kotiloissa

TESTIOHJEET:

- Testaaja pyytää vastaamaan seuraaviin kysymyksiin
- Testaaja tai testattava kirjaa arvion paperille
- Seuraavalla kerralla toiminnot käydään käytännössä läpi, jolloin testaaja seuraa ja arvioi asiakasta ko. toiminnoissa sekä kirjaa arvionsa paperille
- Merkitään plus (+) kyllä tai miinus (-) ei, sen mukaan, suoriutuuko seuraavista toiminnoista

- Lomake löytyy sivulta:
https://www.voimaavanhuuteen.fi/content/uploads/2016/04/Fyysisen_toimintakyvyn_itsearviointi_ja_havainnointi_kotiloissa.pdf

___/___

Nouseeko henkilö makuuasennosta istumaan

___/___

Nouseeko henkilö tuolilta seisomaan, ilman käsien apua

___/___

Nouseeko henkilö tuolilta seisomaan, käsien avulla

___/___

Pystyykö henkilö seisomaan tuettuna

___/___

Säilyttääkö henkilö tasapainonsa seistessään ilman tukea

___/___

Säilyykö henkilön tasapaino, kun hän sulkee seistessään silmänsä

___/___

Pystyykö henkilö lähtemään kävelemään, kääntymään ja palaamaan takaisin tuolille/sängylle, tuettuna

___/___

Pystyykö henkilö lähtemään kävelemään, kääntymään ja palaamaan takaisin tuolille/sängylle, ilman tukea

Testaajan arviointi testattavan suorittaessa toimintoja käytännössä

+ / -

___/___

Nouseeko henkilö makuuasennosta istumaan

___/___

Nouseeko henkilö tuolilta seisomaan, ilman käsien apua

___/___

Nouseeko henkilö tuolilta seisomaan, käsien avulla

___/___

Pystyykö henkilö seisomaan tuettuna

___/___

Säilyttääkö henkilö tasapainonsa seistessään ilman tukea

___/___

Säilyykö henkilön tasapaino, kun hän sulkee seistessään silmänsä

___/___

Pystyykö henkilö lähtemään kävelemään, kääntymään ja palaamaan takaisin tuolille/sängylle, tuettuna

___/___

Pystyykö henkilö lähtemään kävelemään, kääntymään ja palaamaan takaisin tuolille/sängylle, ilman tukea

Ikäinstituutti • Testaus tavaksi – tapoja testaukseen

Lähde: <https://www.voimaavanhuuteen.fi/liikuntaharjoittelu/liikukumiskyvyn-arviointi/itsearviointi-ja-havainnointi/>

Lähteet

- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Heikkinen J. 2016. Lapsen havainnointi varhaiskasvatuksessa. Havainnointi on lapsen kuulemista ja kohtaamista. Pikkuväki -lehti 2016. <https://vasu2017kirkossa.wordpress.com/2017/09/13/lapsen-havainnointi-varhaiskasvatuksessa/>
- Ikäinstituutti. 2012. Voimaa vanhuuteen - Iäkkäiden terveysliikuntaohjelma. Liikkumiskyvyn testaussuositus. https://www.voimaavanhuuteen.fi/content/uploads/2016/04/Liikkumiskyvyn_testaussuositus_SPPB-lomakkeet.pdf
- Ikäinstituutti. 2012. Testaus tavaksi - tapoja testaukseen. <https://www.voimaavanhuuteen.fi/liikuntaharjoittelu/liikkumiskyvyn-arviointi/itsearviointi-ja-havainnointi/>